

# Időben megnyomni a gombot

## Szücs Gábor, a Hunyadi László rendezője

**Az évad első premierjét szeptember 28-án tartja a Magyar Állami Operaház. Erkel Ferenc Hunyadi László című dalművét az operai berkekben újoncnak számító, de rutinos színész-rendező, Szücs Gábor állítja színpadra.**

✦ Albert Mária

**Gramofon:** Az Operaháznak az utóbbi években nem volt szerencséje a prózai rendezőkkel. Ön színészből avanszált rendezővé: hogy került szóba a neve?

**Szücs Gábor:** Fölhívtak telefonon, és felkértek az első méltányolható nemzeti opera újrafogalmazására, ráadásul az évad első bemutatójára. Ezt annak

tudom be, hogy talán világossá vált, én szépen, lassan „átúsztam” a színészből a rendezésre, tíz éve nem vállalt szerepeket. A Madách Színházban – ahol jó feladatok kaptam a pályám induló szakaszában – pozitív kritikái és közönség-visszajelzések fogadták az első ottani rendezéseimet: az Egerek és emberek, a Kakkukfészket. Az utóbbi években pedig mind több zenés darabot állítottam színpadra. A Győrben 2003-ban bemutatott Kabarém szinte az egész országot körbejárta és járja, Soprontól Veszprémen és Székesfehérváron át Békéscsabáig, mert még mindig van benne annyi frissesség, hogy különböző szereposztásokkal érvényesen előadható legyen. Nyilvánvalóvá vált, hogy nemcsak a stúdiószínpadi munkában szereztem gyakorlatot, hanem (amire számomra érthetetlenül kevesen vállalkoznak) jelentős létszámú kórus, tánckar és statisztéria mozgatásában is. Ezért tarthattak alkalmasnak, hogy Erkel Hunyadiját színre vigyem. Végletesen leegyszerűsítve ezt a tevékenységet: a rendező előtt két gomb van: egy igen és egy nem gomb, az adott pillanatban határozni kell és az egyiket időben megnyomni. Akkor is, ha a döntés előtt talán éjszakákon át nem aludtam. Igent vagy nemet mondani például a jelmeztervezőnek, aki a Hunyadihoz háromszáz rend ruhát készített el (ezek közül néhány a 49–50. oldalon látható – a szerk.). A rendezés – mindamelllett, hogy egy múról természetesen ki kell alakítani valamiféle filozófiát vagy víziót – részben „technikai sport”: kiszámítani, mire mennyi idő van, hogy jön ki a produkció a költségvetésből, és hogy érik össze a sok-sok praktikus tényező arra az estére, amikor először fölgördül a függöny. A bizalom, úgy hiszem, annak

szólt, hogy ebben a szerteágazó munkában értékelhető teljesítményt nyújtottam.

**G.:** Mikor kezdett el az együttessel dolgozni, és mik az első benyomásai?

**Sz. G.:** Azzal kezdtem, hogy megnéztem előadásokat, beültem az Arabella próbáira, beszélgettem a büfében. Sok társulatban megfordultam színészként és rendezőként is, mindkét oldalon éreztem, milyen feszültségek munkálhatnak egy közösségben, milyen problémák kerülhetnek elő. Úgy gondolom, az nem működik, hogy valaki, pláne egy külső ember, egy „zsoldos” megérkezik a rendezői táskával és „megmondóként” lép fel. A szakmában töltött húsz év tapasztalatait kell elővennem, és feltenni a kérdéseimet, ismerek-e minden körülményt? Miben tudok segíteni, hogy együtt létrehozzuk azt a bonyolult struktúrát, összetett rendszert, amit előadásnak nevezünk, és amit majd estéről-estére a megfelelő – magas – színvonalon reprodukálnunk kell? Ha valakinek fenntartásai vannak a prózai rendezőkkel kapcsolatban, akkor most mondom: megértem. Bizony, a zenés színpadnak egész más a logikája, mint a prózainak. Igen, legyen az operaelőadás is igazi színház, de nem lehet, hogy a rendező elképzelései szembe menjenek a szakmai vektorokkal. Ahhoz, hogy egy adott térben az énekes hangja megszólaljon, olyan törvényszerűségeknek kell megfelelni, amiket – a Hunyadi esetében nekem – ismerni kell. Nem küldhetem a szereplőt hátra a díszletraktár faláig, ahol télen besüvít a szél, nem ismételtethetem meg negyvenhatodszor is a La Grange áriát az énekessel, ráadásul közben dobáljon trónusokat – ez lehetetlen. A temesvári képben drapériákat használunk. Már hónapok óta tesztelünk finom kis ventilátorokat, hogy szépen mozogjanak a textilek; azért bíbelődünk vele annyit, nehogy a port felkavarjuk.

**G.:** Ha jól értem, nagyjából az év eleje óta készíti elő az előadást?

**Sz. G.:** Az évad utolsó negyedében, tavasztól június 30-ig dolgoztunk. A prózai bemutatók az olvasópróbával indulnak. Szerintem a zenés produkcióknál egészen más logikára van szükség. Öt éve azt vezettem be a zenés daraboknál, hogy hónapokkal korábban elindítom a korrepetíciókat, amelyeken és is részt veszek, beszélgetek a művészekkel. Persze irányítottan és nem csak úgy általában a világról.



# „Ez misszió, amiben élen kell járnunk”

**Héja Domonkos a készülő  
Hunyadi László CD-ről**



**A Magyar Állami Operaház 2011 tavaszán jelentette meg Erkel Bánk bánjának ösváltozatát CD-n. A háromlemezes albumra Héja Domonkos vezényletével került az anyag. Most, az őszi operaházi premier előtt újabb Erkel-mű, a Hunyadi László felvételét irányította az intézmény megbízott főzeneigazgatója.**

„Az Erkel-évforduló alkalmából kaptam a felkérést, hogy vegyük lemezre Erkel operájának ős-Bánk bánként emlegetett verzióját. A felkészülés során elég alaposan elmélyültem a mű történetében. A kész album talán egy-két elemében vitatható, de az egész vitathatatlanul az lett, amit méltán nevezhetünk ős-Bánknak” – tekint vissza az előzményekre Héja Domonkos. Több helyen elmondta – fűzte hozzá a Gramofon kérdésére –: az a határozott véleménye, hogy ha a Magyar Állami Operaház bármely Erkel-opera új színrevitelére készül, érdemes minden alkalommal visszanyúlni a gyökerekhez. Azokhoz a változatokhoz, amelyeket nem egészen precíz kifejezéssel „ősnek” neveznek. A szerzők különféle okokból – például helyszín, szereplőgárda miatt – gyakran átformálták alkotásaikat; példaként A bolygó hollandit említi a Magyar Állami Operaház megbízott főzeneigazgatója, Wagner korai művének 1841-es első, egyfelvonásos verzióját egyre gyakrabban veszik elő az operaházak, bár zeneileg alig különbözik a három felvonásostól, de a dramaturgiai hangsúlyok mások.

„Manapság mindenki specializálódik, szinte versenyeznek, hogy ki szólaltatja meg Mozart valamelyik alkotásának 'legurtextebb' változatát. Nekünk is érdemes ebbe a sorba Erkel munkásságával kapcsolatban beállni. Ez misszió, amiben a Magyar Állami Operaháznak élen kell járnia. Még akkor is, ha pár év múlva esetleg rájövünk, hogy nem feltétlenül a zenetörténeti-zenetudományi eredményekkel akarjuk a szélesebb publikumot naponta táplálni.” Nem felejtethető – jegyezte meg –, hogy Radnai Miklós–Oláh Gusztáv–Nádasdy Kálmán átdolgozása a korszellemnek kívánt megfelelni. A harmincas években Wagner-művei uralták a repertoárt, tehát a minta a zárt számokat szinte teljesen nélkülöző struktúra volt. E célból például összekötő zenéket írtak hozzá az eredeti Erkel-áriákhoz.

A Bánk bán ős-verziója Héja Domonkos szerint dramaturgiailag sokkal következetesebb, mint az a változat, amit Rékai Nándor és Nádasdy Kálmán készített. A Hunyadi esetében kevesebb a ma közismert változat és az Erkel életében játszottak között a különbség. Azért kényesek ezek a kérdések, mert a Bánk bánban és a Hunyadiában is vannak számok – az egyikben a csárdás, a másikban a palotás – amiről okkal feltételezik, hogy nem Erkel a szerzőjük. Az Erkel-fiúk is sűrűn belenyúltak apjuk munkájába. „A Hunyadiából akár nyolc változatot is ki lehetne állítani, s ezek közül hat biztosan színre került a zeneszerző életében – úgy, hogy ő is vezényelt. De ez legyen a zenetörténészek dolga – mutatott rá a megbízott főzeneigazgató. – Mi azt a kritikai kiadást tekintjük a felvétel dokumentumának, amely Tallián Tibor főszerkesztésében, Szacsvai Kim Katalin gondozásában látott napvilágot.”

Erkel legalább három és fél évet dolgozott operáján az 1844. január 27-i ősbemutatóig, és tovább is csiszolta művét, ahogy a legtöbb klasszikus komponista. A nyitányt egy évvel a premier után írta csak meg, Gara Mária cabalettáját 1847-ben, Hollósy Kornéliának komponálta, a Szilágyi Erzsébetet vendégként alakító Anne La Grange-nak ajánlott nagyáriát pedig 1850-ben illesztette a partitúrába. A nehéz problémák közé tartozik a Bánk bán és a Hunyadi László esetében is a szöveg. Egressy Béni librettója valóban tartalmaz olyan szavakat, kifejezéseket, amelyeket a mai hallgató nem ért. Az operaházi premieren természetesen a modernizált szöveg hangzik el. De, ahogy Héja Domonkos állítja, a CD-re az ős-Hunyadinak kell kerülnie. A felvételen többek között Fekete Attila, Balga Gabriella, Miklósa Erika, Fodor Bea, Pataki Potyók Dániel éneklik a fontosabb szerepeket.

Igyekszem nem túl sok információt egyszerre rájuk zúdítani, egy másfél órás szöveghalmaz feldolgozhatatlan. Az a cél, hogy óvatosan beleköltözzem a szereplők gondolataiba. Rendkívül fontos a visszajelzés, vajon megértették, hogy mit szeretnék? Alakuljon ki párbeszéd. Egy alkotó közösség csak fantasztikus békében és oldottságban tud létrejönni. Ha ez a légkör megteremtődik, akkor érdemes a konkrét szituációkról és a nagyobb összefüggésekről szólni. Szem előtt tartva, hogy igen kötött műfajról van szó, a zenei forma behatárol bennünket. Én nagyon megszerettem a szereplőimet, valódi interakció jött létre – igaz, én is bekészítettem a díszlet-maketteket, a jelmez-skicceket, s egyszer csak azt vette észre a csapat, hogy elkezdtük „lerendelni” a teljes darabot. Így mentünk el nyaralni, majd augusztus 21-től folytattuk a koncentrált munkát.

**G.:** Volt valamelyes beleszólása a szereposztásba?

**Sz. G.:** Nem. Felelőtlenség lett volna részemről, ha először dolgozva a házban, eljátszottam volna, hogy szereplőket válogatok. Azt azonban elmondtam Héja Domonkosnak és Ókovács Szilveszternek, hogy egy-egy szerep életre keltéséhez milyen tulajdonságokat tartok lényegesnek. Erre azért volt szükség, mert ha rosszul van kiosztva a szerep, a színészen – az énekesben – feszültség keletkezik, szenved, és ebből adódóan fölösleges konfliktusok nehezíthetik a próbafolyamatot. Fontosnak tartottam, hogy a stádba kerüljön Libor Katalin díszlettervező és Kárpáti Enikő jelmeztervező, valamint a koreográfus, Kovács Gergely Csanád, velük más produkciókban többször dolgoztam együtt. Katival félszavakból is megértjük egymást, csodálom Enikő tehetségét is. Az én instrukcióim lehet-

nek bármilyenek; ahhoz, hogy érvényesüljenek, az szükséges, hogy a művésztársam univerzumába, megerősítve a saját elképzeléseikkel, be tudjanak épülni. Sok hiányt látam a témán kívülről, különféle opera-, köztük Hunyadi-előadásokban. Szinte hallottam a rendezői utasításokat, aztán valahogy félresiklott az egész, és lett belőle valami Pirx kapitány-szerű nevetséges dolog, amit ledobott magáról az előadás.

**G.:** Milyen szerepet szán a világitásnak?

**Sz. G.:** Természetesen sokat, mint minden előadásomban. Az eljegyzési képből például éppen a fények segítségével megyünk át a börtön-jelenetbe, tehát nem díszletezzük át a színpadot. Az egész Hunyadi egy absztrahált térben játszódik – nehéz erről beszélni, látni kell. A színpad közepén az enyhén megemelt részt olyan, egyébként német gyártmányú burkolattal fedjük be, ami enyhén vizes, tükröző hatást ad. Ezért is örületesen kényes kérdés, hogy világitjuk meg, különben szétveri a látványt.

Viszont ha ügyesek leszünk, fantasztikus összehatást érhetünk el. Amikor tehát az eljegyzési ünnepen Gara nádor lefogja Hunyadi Lászlót, kihátrálnak a lakoma vendégei, és egy olyan mennyezet ereszkedik le, amelyen átsütve a fény adja a börtön rácsait. A harmadik látványelem egy úgynevezett operafólia, amelyre nagy teljesítményű gépekkel vetítünk. Már három hónapja dolgozunk azon, hogy minden elemet összehangoljunk.

**G.:** A megemelt rangú, mert évadnyitó Andrassy úti premier után tavasszal – ha minden jól halad – a produkció átkerül





Forrás: Magyar Állami Operaház

az Erkel Színházba. Még nem tudjuk pontosan, hogy ott milyen színpadtechnikai korszerűsítés valósulhat meg. Ezért rafináltabb megoldásokkal, plusz leleménnyel kellett operálniuk?

**Sz. G.:** A ház tudomásunkra hozta, hány előadást szeretnének az Ybl-palotában, és hogy azután az Erkel Színházban kell folytatódnia a sorozatnak. Ha olyan ötletünk támadt, ami az Erkelben feltételezésünk szerint kivitelezhetetlen, az kimaradt.

**G.:** Milyen korszakot jeleznek az öltözékek?

**Sz. G.:** Ahogy Erkel zenéje sem a 15. században gyökerezik, a ruhák a keletkezés idejére vagyis a 19. század közepére mutatnak, de nem reformkori öltözetek. Hunyadi és Cillei meg Gara emberei egyenruhákat idéző jelmezeinek mutatniuk kell a különbözőséget; az arisztokrácia kosztümjeinek a fölöttük állásra kell utalni, hogy megsegítsük a nézőket a társadalmi rétegzettség érzékelésében. A nők ruhái, ahogy ma is, többfélék.

**G.:** Mi érdekli Erkel operájában?

**Sz. G.:** A Hunyadiak története: az a periódus, amelyben a család naggyá vált, kiteljesedett, legfényesebb napjait élte, önmagában is roppant lebilincselő. Engem mégis izgatott, miért írták 170 évvel ezelőtt ezt a darabot? Egyszerű párhuzamok rajzolódnak ki: a Hunyadi László menyasszonyára szemet vető V. László – Habsburgként született magyar király – döntésképtelen, gyenge személyiség. Az 1840-es években Mária Terézia másodszülöttje, V. Ferdinánd ült a magyar trónon, akit ugyancsak tehetetlen figuraként tartanak számon nemcsak a kortársak, de a történetírás is. Erkel Hunyadija azt a lehetőséget veti

föl: egyszer már megszabadultunk egy tesze-tosza Habsburgtól, megszabadulhatunk a másiktól is. Az 1844. január 27-i bemutaton – négy évvel az 1848-as forradalmak előtt! – nem véletlenül harsant fel óriási tapsvihár a Meghalt a cselszövő kezdetű kórus után, az első felvonás végén. A későbbi dramaturgiai igazítások épp azt célozták, hogy ez a fölrsóftolt feszültség megmaradjon. Szükségesnek látom a szöveg átdolgozását is, hiszen a librettó alapjául szolgáló Tóth Lőrinc dráma, amiből Egressy Béni dolgozott, abban a korban is csak másodosztályú minőségű szövegnek számított. Véleményem szerint a Radnai Miklós–Oláh Gusztáv–Nádasdy Kálmán hármas beavatkozásai feltétlenül világosabbá tették az opera struktúráját. Minden korban összecsapnak indulatok, felszínre kerülnek politikai cselszövések, árulások, üzleti haszonszerzések – ezek öncélúságát vagy éppen hasznosságát az minősíti, hogy azok valamilyen módon jót tettek-e a nemzetnek. A mű egyik nagy alakjának látom Szilágyi Erzsébetet, aki a férje, Hunyadi János után a fiát, Lászlót is elveszíti, de látja Mátyásban a jövőző királyt. Meglehet az is, hogy László is önmagát áldozza fel egy magasabb célért, az öccse trónra kerüléséért, egy jobb világ eljöveteleért. Ha a darabnak eredetileg e jobb világnak a felmutatása volt a küldetése, nyilván ma sem szólhat másról. Erkel nem dokumentarista igénnyel fogott a komponáláshoz, és nem akart egy történetileg hiteles családtörténetet fölrajzolni – amiben egyébként még ma is sok a tisztázatlan fejezet. Nem kérdés: Erkel és Egressy kora egy hihetetlenül mozgalmas és nemzetépítő időszak volt; az operájukon átsüt a hazaszeretet és a közjó iránti igény. ■

# Táncos ősz

## a Honvéd Táncszínházzal és zenekarával

### Monarchia - Népek táncjai

Művészetek Palotája, 2012. október 4. 19 óra

### A Tenkes kapitánya

Táncjáték Örsi Ferenc forgatókönyve nyomán  
Művészetek Palotája, 2012. október 9. 15 óra és 19 óra

### Dózsa - Tánckrónika Dózsa György tetteiről

A címszerepben: Novák Péter  
Művészetek Palotája, 2012. október 17. 19 óra

### Tündérmese

Nemzeti Táncszínház, 2012. október 28. 10.30 óra

Rendező-koreográfus, művészeti vezető:  
Zsuráfszky Zoltán



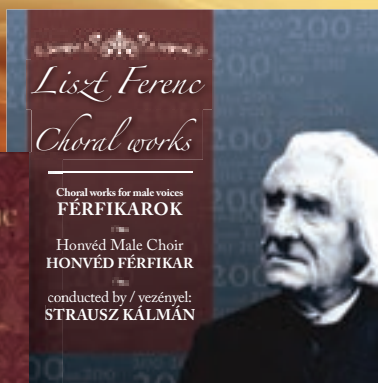
Fotó: Dusa Gábor

## Liszt a Honvéd Férfikar előadásában

A *Liszt Férfikarok* lemez rendelhető a Honvéd Együttes elérhetőségein.

A *Szent Szaniszló – Requiem* CD rendelhető a [www.fidelio.hu](http://www.fidelio.hu) honlapon, továbbá kapható az Alexandra Könyvtárház boltjaiban.

Vezényel: Strausz Kálmán karigazgató



Honvéd Együttes Művészeti Nonprofit Kft.  
info@honvedart.hu • [www.honvedart.hu](http://www.honvedart.hu)



# Müncheni operaesték



Fotók: Bayerische Staatsoper/Wilfried Hösl

**Harmincöt nap alatt hetven minőségi produkció és több mint száztízezer néző – ezek az adatok is hitelesítik: a müncheni Bajor Állami Operaház (BSO) 130 éve alapított nyári fesztiválja Európa legrangosabb kulturális eseményeinek egyike.**

◆ Lindner András/München

A bajor operaház Bayreuth után a második Wagner-szen-télynek is tekinthető: azzá emeli, hogy az előadásokban rangos énekesek lépnek fel. A BSO-t irányító mindenkori intendáns (jelenleg Nikolaus Bachler) évről-évre fantázia-dús rendezőket is meginvitál; így került sor az idei, az évad műsoráról a játékok programjába került Ring-produkció-hoz a karrierjét Bécsben, Hamburgban és Berlinben fényező Andreas Kriegenburg felkérésére. A Nibelung gyűrtje tetralógia német rendezője az elbeszélés fontosságát hangsúlyozta az operaház színes házi kiadványa, a Max Joseph hasábjain. A Ringet elsősorban társadalmi eseményként értelmezte, és kiemelte, hogy a műben a társadalom beszél önmagáról és a teljes operai apparátus működik mesélőként. A kollektív „mese” két forrásból táplálkozik: az egyik az őseredeti (Wagner szavaival az Urgewand), vagyis a germán és skandináv mítoszok világa, a Nibelung-ének és az Edda énekek, valamint Wagner saját elbeszélőmódja. Hangsúlyozta azt is, hogy a Ring számos szereplője isten, mégis emberi formában kell ábrázolni, és lélektanilag is oly módon bemutatni őket, hogy a nézők érzelmileg kötődhessenek hozzájuk.

A ciklus középső darabjait, A walkür és a Siegfried júliusi előadásait volt alkalmam megnézni Münchenben. A Ringből A walkür a legkedveltebb, amit az a gyakran hangoztatott állítás is magyarázhat, hogy a Walsung-ikrek viszonyára jellemző bensőségesség sehol másutt nem jelenik

Lance Ryan (Siegfried) és Wolfgang Ablinger-Sperrhacke (Mime) a Siegfried előadásán

meg ilyen érzékletesen – még később, Siegfried és Brünnhilde szerelmének ábrázolásában sem. Kiváló teljesítmény Klaus Florian Vogté Siegmundként. Nem tipikus hőstenor, de épp ezért tűnt számomra ideálisnak; Siegmund megformálása ugyanis rendkívül finom lírai színeket követel az énekestől. Persze ahol szükséges volt, ott Vogt tenorja is kötelezően felfénylett. A máris világsztár énekest sokáig a drezdai Semperoper szerződtette, repertoárján ott sorakozik Lohengrin, Parsifal és Erik szerepe is, de énekel Florestant és Hoffmant is. Kiváló színész, szövegmondásával is társai fölé emelkedett. A Tavasz dal és az első felvonást záró kettős a Sieglindét alakító remek szopránnal, Anja Kampéval bizonyára sokak számára marad emlékezetes.

Remekelt Kriegenburg is az első felvonásban: tetszett a folyamatos mozgás a megszámlálhatatlan statisztával a színen, mert egy pillanatig sem éreztem szükségtelennek a jelenlétüket. A látványos harci jelenetek, majd Hunding házában a sebesültek ápolása és a halottak temetésre előkészítő mosdatása „megágyaztak” a cselekménynek. Sokkolni akart a rendező a színpad közepét elfoglaló kőrísfával: ágaira hullákat akasztott. Némely olvasatban ez Siegmund halálát vetítette előre, mások szerint a férfiak véráldozata táplálja a fát, és ők azok, akik nem képesek kihúzni a Nothungot a törzsből. Harald B. Thor második felvonásbeli színpadképe is telitalálat volt: az üres színpadon, Wotan Walhalla-beli irodájában leghátul mindössze egyetlen fából készült íróasztal árválkodott, a falon egy erdőt ábrázoló szürreális festmény, valamint a híres dárda alkotta a díszletet. Wotan főistent Thomas J. Mayer basszbariton,



Klaus Florian Vogt (Siegmund) A walkür előadásában

Kurt Moll egykori növendéke formálta meg, aki a Siegfriedben Vándorként viszont egy árnyalatnyit halványabbnak tetszett. Frickaként a monológban és a duettben is brillírozott a német mezzo, Sophie Koch. Értelmetlennek láttam ellenben, hogy a Siegmundot halálra sebző Hunding Kriegenburg felfogásában nem Wotan haragjától esett össze, hanem öngyilkos lett. Még kevésbé magyarázható a zenei csúcspontnak számító Walkürök lovaglása közben a női tánckar eksztatikusan őrzöngő tánca, amit a müncheni publikum a zenét is zavaró erős „bűh-zással” és füttykoncerttel fogadott. Sajnos éppen ez a rész volt az előadás mélypontja, a nyolc walkür ugyanis szinte egy pillanatra sem volt képes hangban egymáshoz idomulni; ahányan voltak, annyiféle módon, modorosán, sőt – nem akartam hinni a fülemnek – hamisan énekeltek. A Katarina Dalayman helyett Brünnhildeként beugró svéd Irene Theorin viszont Vogt-hoz hasonlóan szép dikciójával tűnt ki, és a nehéz szerep magasságait is uralta. A Münchent rövidesen elhagyó Kent Nagano főzeneigazgató (Kirill Petrenko követi a posztján) korrekten eldirigálta ugyan a művet, de érezhető volt, hogy Wagner nem az ő világa.

A Siegfried már ismét nagyszerű énekesi-színészi alakításokkal örvendeztetett meg. A főhős rendkívül fárasztó szólamának terhelését az utolsó pillanatig könnyedén viselte Lance Ryan. Siegfried a librettó szerint suhanc, Ryan ezt a hetykeséget is hihetően ábrázolta. A – hangjának nagy vivőerejével és a magasságokat is rendkívüli szépséggel megformálva – a világ már minden nagyobb operaszínpadát meghódító amerikai Catherine Naglestad Brünnhildeként tárta fel a szólam szépségeit. Wolfgang Ablinger-

## DALEST ÉS CSELLÓVERSENY

Joyce DiDonato az operafesztivál keretében velencei dalokból adott koncertet a Prinzregententheaterben. Egy Vivaldi-ária és Fauré Velencét idéző ciklusa mellett Schubert és Schumann velencei dalaiból énekelt, majd a 20. századi angol Michael Head három velencei dalát, illetve a francia Reynaldo Hahn 1901-ben írt Venezia ciklusát szólaltatta meg. A fergeteges taps a kíséretet példásan ellátó David Zobel zongorajátékának is szólt. A Residenz Herkules termében lépett fel a csellista nagyszony, a hamarosan 70 esztendőes orosz Natalia Gutman. A Kammerphilharmonie dacapo zenekar végig alázattal kísérte Schumann a-moll gordonkaversenyében. A 100 éve született román dirigens legenda, Sergiu Celibidache egyik utolsó növendéke, Franz Schottky volt az est karmestere. Az együttes a Rossini, Bruckner és Mozart művek közül leginkább a Jupiter szimfóniában jeleskedett.



Forrás: www.joycedidonato.com

Joyce DiDonato – betegen is helyt állt a Hamupipókében, majd velencei dalokból adott sikeres koncertet

Sperrhackle, Mime, a sunyi törpe szerepében és Wolfgang Koch Alberichként egyaránt kiemelkedő partnerei voltak a főhősöknek. Ezért is értelmetlen modernkedésnek gondolom azt a jelenetet, amikor Alberich izgatottságában a színpad közepén rágyújt egy cigarettára. Esményien szólt az orosz Elena Tsallagova szopránja is az erdei madár hangjaként.

Rossini Hamupipókéje izgalommal kezdődött. A Cecilia Bartoli mellett legjobb Angelina, Joyce DiDonato kissé megrémisztette a közönséget. Az előadás előtt az intendáns bejelentette, hogy az énekesnő heveny gégehuruttal küszködik, de így is vállalja a fellépést. A kiváló énektechnikájú amerikai mezzoszoprán – erőit nyilván tartalékolva – hibátlanul énekelte végig a szerepet, a nagy együttesekben is remekül helytállt. Az opera fináléjaként elhangzó, elsőprő erejű rondóval záruló bravúráriájával világhíréhez méltóan fergeteges sikert aratott. Híres énekesek csúcstalálkozója volt ez az este: DiDonato partnereként az alig idősebb, negyvenesztendőes amerikai Lawrence Brownlee alakította Don Ramirót, aki szintén Rossini- és belcanto-specialistának számít.

# Mária Terézia Szegeden

## Jövőre öt kontinens operáit hozza el az Armel

**A 2012-es Armel Operaverseny és Fesztivál talán legizgalmasabb előadása lesz az újvidéki Szerb Nemzeti Színház produkciója, a Mileva. A Szegeden október 6–15. között rendezendő versengésben ősbemutató is szerepel. Havas Ágnes igazgató emellett már a következő évek műsorát állítja össze, és egy másik, új operafesztiválra is készül.**

◆ Réfi Zsuzsanna

Nem volt könnyű helyzetben az Armel vezetője, amikor májusban kiderült, a lengyel színház lemondta a részvételt, új produkcióra van szükség. Szerencsére Havas Ágnes sokéves tapasztalata segített – idén az ötödik születésnapját ünnepelheti az Armel Operaverseny és Fesztivál. Több színház is szívesen vett volna részt a programsorozatban, a kérdés azonban az volt, ki lesz a legrugalmasabb, és hol tűznek műsorra megfelelő darabot. Így a bécsi Neue Operrel csak 2014-es együttműködésben sikerült megállapodni, a lelkes krakkói társulattal is később folytatódik a közös munka. A szerb teátrum vezetői a Szegedi Nemzeti Színháznál jelentkeztek, Gyüdi Sándor főigazgató irányította őket az Armelhez.

„Egy-egy színházzal hosszan, akár két éven keresztül is tárgyalunk a fesztiválrészvételről” – meséli Havas Ágnes –, hiszen a verseny miatt a partnereknek rendhagyó feltételeknek is meg kell felelniük. Szerencsére a szerbek két nap alatt megértették mindent, és örömmel adják elő nálunk büszkeségüket, új nemzeti operájukat, amelyet tavaly komponált Aleksandra Vrebalov. A Mileva versenyszerepeire egy grúz énekest, Victoria Markaryant és a román Dan Popescut választották. Remekül lehet a



## EGY MAGYAR MÁRIA TERÉZIA

Egyetlen magyar döntősként Haris Nadin jutott be az Armel Operaverseny fináléjába, a szoprán Roland Baumgartner Mária Terézia című operájának címszerepével versenyez. Az énekesnő először öt esztendővel ezelőtt, főiskolásként jelentkezett a legelső Armel-versenyre, akkor azonban nem jutott tovább. Érdekes pályát járt be: először a Pázmány Péter Katolikus Egyetem francia–spanyol szakán tanult, spanyolból szerzett diplomát, ezután jelentkezett csak a Zeneakadémiára. Egyetemista-



Haris Nadin

Forrás: Armel Operafesztivál

ként este az Erkel Színházban dolgozott jegyszedőként, és amikor csak lehetősége volt, beült az előadásokra. Így határozta el, komolyabban veszi az éneklést. Kisdíák korában sokat szerepelt az iskolai kórusban, és a Veres Pálné Gimnáziumot is azért választotta, mert az intézményben komoly énekkari munka folyt. A tanárok biztatták, de még nem ébredtek benne művészi ambíciók. A Faust, a Tosca és a többi előadás hatására végül jelentkezett a Zeneakadémiára. Az első évben nem vették fel, azonban két év debreceni konzervatórium után – hála Adorján Ilona óráinak – sikerrel járt. Mivel nagy hatást gyakorolt rá az az interjú, amelyet Nádor Magdával látott a televízióban, őt választotta tanárának. Haris Nadin négy esztendővel ezelőtt szerzett diplomát, énekelni azonban csak tavaly kezdett, mert a Zeneakadémia elvégzését követően megszületett a kisfia. Néhány izgalmas produkcióban már így is részt vett: élvezte a munkát a Maladype Színházban Balázs Zoltán rendezővel, aki A mikádó bábváltozatát készítette el. Az előadásal több országban is vendégszerepeltek. Énekel a Műpában rendezett Székely fonóban, a Figaro Grófnéját is életre keltette Gödöllőn, Németh Pál vezényletével.

Idén már az operaverseny első fordulójában érezte, jól megy az éneklés. Kedvenc darabjaival: egy Barber- és egy Massenet-áriával lépett pódiumra a Vanessa és a Heródiás című operákból. Olyan neves zsűritagok előtt kellett bemutatni tudását, akik még nem hallották énekelni. Peter Dvorsky többször hangsúlyozta: eredeti hangot keresnek, az opera szerzője pedig arról beszélt, kilenc hónapig „élt együtt” Mária Teréziával, s bár több császárnővel találkozott a versenyen, a szerepet egyetlen ember énekelheti el: Haris Nadin. A döntőbe kerülés nagy boldogság a magyar szoprán számára, bár komoly kihívás is a három felvonásos Baumgartner-operában Mária Terézia szerepe. A császárnő szinte folyamatosan színpadon van, énekelnivalója pedig egy Richard Strauss-mű nehézségével vetekszik. A darab próbái szeptember 3-án kezdődtek Pozsonyban, a szegedi verseny után még egy alkalommal, október 26-án keltheti életre Haris Nadin a császárnőt a szlovák fővárosban. A versenyen persze szeretne nyerni, a legfontosabbnak azonban a bemutatkozási lehetőséget tartja. Reméli, a következő szezonban más fellépések, koncertek is várnak majd rá.

teátrummal együtt dolgozni; örülök, hogy így végül olyan darab került a programba, amely szellemiségében, minőségében teljesen illik a fesztiválhoz. Lesz egyébként európai bemutatónk is, hiszen a New York-iak nálunk tartják a premiert, a Mária Terézia pedig ősbemutatóként kerül színre.” Mivel jubilál a fesztivál, a programsorozat előtt gálakoncertet rendeznek október 2-án, a budapesti Uránia Nemzeti Filmszínházban. Cyril Diederich dirigálja a hangversenyt, amelyen korábbi győztesek, az amerikai Kristin Sampson, két magyar tenor, Haja Zsolt és Balczó Péter, valamint a Zeneakadémia két tehetséges szopránja énekel a Szegedi Szimfonikus Zenekar kíséretével.

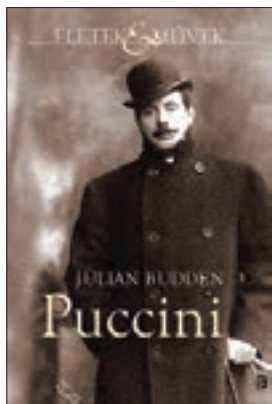
„A Zeneakadémia rektora, Batta András szintén sokra tartja a megmérettetést, és együttműködést szeretne velünk – teszi hozzá Havas Ágnes. – Mivel jubileumról van szó, az esten a korábbi évek anyagából vetítünk kisfilmeket, rövid összefoglalókat.” Válogatni bőven van miből, hiszen ezen a nyáron a Mezzo Televízió tizenkét alkalommal sugározta a tavalyi versenyről készült összefoglalót. „A kapcsolatunk a Mezzóval az első fesztivál óta nagyon jó, a folytatásba aztán a Duna TV mellett az Arte is bekapcsolódott. Az utóbbi csatorna koprodukciós partnerrünk. Sokra értékelik a versenyt, ezért felkértek, pályázzunk együtt egy uniós projektre.”

Nem ez az egyetlen pályázat, amellyel Havas Ágnes foglalkozik, hiszen akad olyan kezdeményezésük is, amelyben tizenegy ország vesz részt. „Lényege, hogy egy kortárs zeneszerző két hétig dolgozzon zenekarral, énekesekkel, rendezővel, és ez alatt saját darabjának 10–15 perces részletét kell színpadra állítani. A tengerentúlról vettem az ötletet, Amerikában nagy sikert aratnak ezek a workshopok. Az elképzelés sokaknak tetszett, tizenegy ország csatlakozott. Ha elnyerjük az uniós támogatást, akkor jövő ősszel ez a tizenegy, rövidke jelenetet az Armel-versenyen is bemutatjuk, márciusban az Opera Europa tanácskozásán is színre kerül, és több száz igazgató láthatja.”

Az Armel vezetője már a következő ötletén is dolgozik: „Öt kontinens Operafesztivál lesz a címe, és a tervek szerint jövő júniusban mutatjuk be először. Minden földrésről hozunk darabokat, amelyeket az ott élők operának tartanak. Ázsiából például tajvani operát mutatunk be, Új-Zélandról is jellegzetes, helyi művet. Az afrikai darabot még keressük, de már tervezünk 2014-re is.” Akárcsak az Armel Fesztiválnál, ahol a 2013-as és az azt következő év műsora nagyjából készen van. Havas Ágnes pedig új térképet keresgél az irodájába, mert a mostanin nem látzik a legújabb partner, a következő esztendőben csatlakozó Reykjavik...

**Az Armel Operaverseny és Fesztivál honlapja:**

[www.armel.hu](http://www.armel.hu)



**JULIAN BUDDEN: PUCCINI**

A brit operakutató, Julian Budden tollából – Verdiről szóló műve után – a Puccini életét és munkásságát bemutató kötetet jelentette meg az Európa Könyvkiadó, az Életek és művek sorozatban. A két könyv struktúrájában alapvető eltérés mutatkozik. A Verdi-kötetben az életpálya és az operák elemzése elkülönül. Mivel a Verdi-operák száma több, a műelemzések adják a könyv tetemesebb részét. Puccininál ellenben Budden az életutat az operákra építi föl, bemutatva, hogy egy-egy darabhoz miként kapcsolódik évek munkája. A Pucciniról szóló anyag erősen koncentrált a zeneszerző személyiségére – ezt a szándékot már a címlap is jelzi: az ismert, csaknem teljes alakos fotó. A feltűrt galléri, sétatálcás, keménykalapos, a szája sarkában cigarettát lógató Puccini mintha egyik saját operájából lépne elő. Bár a Verdi-kötet nem rajzol széles társadalmi hátteret, a Puccini-könyv nagy horizontú szociális-társadalmi kitekintéssel is szolgál. A könyv olvasmányosan, de szakmailag hitelesen mutatja be a témakeresés folyamatát, a librettistákkal folytatott vitákat, a zenei megformálás nehézségeit, az újra meg újra átdolgozott művekhez kapcsolódó konfliktusok okait. Feltárja az alkotói folyamat stációit, és azt, miként alakult ki a zeneszerző egyéni stílusa. Szó esik utazásairól: Puccini már gondot fordított operái „promotálására”, e célból akár az óceánon is átkelt. Többször járt Budapesten, a tényt az érdekes, magyar vonatkozású képanyag is dokumentálja. Julian Budden Oxfordban végezte tanulmányait, majd BBC vezető munkatársa volt. Csaknem negyedszázadon át a Puccini-kutatás legfontosabb helyén dolgozott: haláláig, 2007-ig vezette a luccai Centro Studi Giacomo Puccini.

*Albert Mária*

**Európa Könyvkiadó**  
630 oldal



**JANET BAKER: FULL CIRCLE**  
3DVD + 2CD



Miért kellene tovább élnem az operaénekesek idegtépő, ráadásul közszereplőként is fászsztó életét? E meglepő felütéssel – és egy bikinis napozó madártávtáival – indítja tripla werkfilmjét Bob Bentley, aki „A kör bezárul” (Full Circle) címmel forgatja Janet Baker utolsó operai szezonját. Huszonöt év színpadi csúszás-mászás és lapokbeli dicsérés-szekálás után unta meg a dolgot az angolok nagy énekesnője, és jó lenne tudni, mi van a döntés mögött. No, ez nem igazán derül ki. Viszont az utolsó évad három csúcshelyet tartogat: Gluck francia nyelvű Alcestéjét a Covent Gardenben, Donizetti Stuart Mariáját az English National Operánál – természetesen itt angol nyelven –, és Glyndebourne-ban a glucki Orfeuszt. Találunk néhány Alceste-próbarészletet, és már a Divinités du Styxből kiderül, hogy Baker valóban a csúcson mondott búcsút az operának. A méretes DVD-csomag a másik két opusz egészében tartalmazza, sőt az Orfeusz CD-változata is megtalálható benne. További érdekesség, hogy a tévéadás elé maga a címszereplő mond bevezetőt. És a ritka ön-reflexióról tanúskodó művész pompás hangj kondícióban, a legnagyobb odaadással próbál és szerepel, telt középhangjai, erőteljesen csengő szoprán magasságai hallatán az ember mégiscsak sajnálkozik, hogy aztán már csak az oratórium és a dalkultúra marad – alig 49 évesen. Végül mégis jön néhány egyedi mondat: „Meggfogadtam, hogy nem játszom operát Nagy-Britannián kívül. Beletemetkeztem a hazámba. Akkor az év 365 napján énekelnem kellett volna. én pedig szeretném magam kisütni, mit is kezdek az életemmel.” Dame Janet Baker jövőre 80 éves, és e kiadvány, amely a művészetétől eddig ózdkodókat – e sorok íróját is – megnyeri, már a szép kor előtt tisztteleg.

*Ókovács Szilveszter*

**Warner Classics – Magneoton**  
2564662027



**PUCCINI: A NYUGAT LÁNYA**

**Voigt, Giordani, Gallo**  
**karmester: Nicola Luisotti,**

**rendező: Giancarlo del Monaco ●●●●○**

Száz évvel a New York-i Metropolitan Opera-beli, 1910. december 10-i ősbemutató után Puccini egyetlen amerikai tárgyú művét ismét műsorra tűzték. A premier után, 2011. január 8-án Magyarországon is látható volt a darab, élő közvetítésben – ennek a matiné előadásnak kép felvételével örvendeztetni meg a Puccini-operák kedvelőit a kiadó. Az évfordulós körülmények magyarázzák, miért láthatunk ezúttal a mind több újító és merész Met-rendezés sorában egy kakukktójsáknak látszó „operamúzeumot”. Betekintve azonban a híres tenor, Mario del Monaco fia, Giancarlo rendezői munkásságába, hagyományos, néha óvatosan modernkedő szemlélettel találkozunk. Ahogy tehát a spagetti westernekben elképzelik a regényes vadnyugatot, úgy valósult meg Michael Scott színpadképében az előadás. A darabot persze jól ismeri a rendező, hiszen édesapjának egyik legelismertebb szerepe volt Dick Johnson; Renata Tebaldival készült lemezük ma is az audiofilek kedvence. A romantikus látvány romantikus játékmódot követelt, amihez a főszereplők készséggel alkalmazkodtak. Marcello Giordani a Met kedvelt Puccini- és Verdi-tenorja hajlamos a figurák hagyományos megközelítésére; talán csak seriffel folytatott kártyacsatában talált egyéni, kissé ironikus megoldásra. A Jack Rance-t alakító Lucio Gallo kiegyensúlyozottan, takarékos eszközökkel hozta a „nagy gonoszt”. Deborah Voigt más eset. A kiváló drámai szoprán, aki (ha nincs színen) a közvetítések műsorvezetőjeként és Wagner-heroinként is nem egyszer briliánsnak mutatkozott, jó kedéllyel, könnyed énekléssel, tiszta intonációval formálta meg Minnie nem túl bonyolult, de szeretetre méltó figuráját. A Nyugat lányát – az indián cseleplőnőt. Wowkle kivételével – csak férfiak veszik körül, a Met férfikara a produkció erőssége. *AM*

**Deutsche Grammophon – Universal**  
0734804

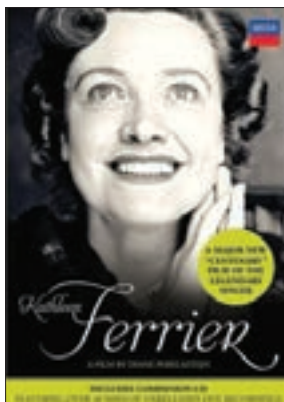


**VERDI: A TRUBADÚR**

**Álvarez, Radvanovsky, Zajick, Hvorostovsky, karmester: Marco Armiliato, rendező: David McVicar** ●●●●○

A tavaly áprilisi, világszerte sugárzott Metropolitan-előadás felvétele lapul e korongon. Ha már a színpadkép tökéletesen színtelen – David McVicar produkciója egy használaton kívüli atombunker vagy hangulatos kősvatag szépségével velekszik –, a legvadabb, legdúsabb színeket mutatja a Met kórusa. Ha férfiaruk magára marad – és ez a Trubadúrban előfordul párszor –, megkettőzött elánnal énekel. Közhely, hogy mennyire magára marad a rendező e szövevényes-kihagyásos történetben, mégsem sokan tartanák magukat ugyanannyira távol a konvencióktól és saját ötleteiktől. Így bár a kovácsoló cigányok üllőtechnikája tökéletesen érdekesre csiszoltatik/veretik, az énekes kvartett különböző permutációkban kódorog a sötét és lepusztult vasbetonban. Bútorok nincsenek, csak korabeli ruhák és kardok – és mai hangok. Figyelemre méltó már a kis szerepek minőségi kiosztása is: a két frázissal belépő Inez (Maria Zifcak) ekvivalens az abszolút főszerepet vivő Leonórával. Utóbbi, a Met saját nevelésű szopránja, Sonda Radvanovsky a karmester, Marco Armiliato gyilkosan lassú tempóinak is áldozata, ám forszírozott hangadását oly kásásság borítja, amely szinte állandó disztonálást sugall. Nem marad viszont adósunk a telibe talált, pompás csúcsokkal a veterán Dolora Zajick, aki az Azucena-figurát önazonosan hozza úgy, hogy még a crescendált trillákat is eminensül énekel el. A két nagy férfihős az opera nagy hatvanas évtizedét idézi: Marcello Alvarez izón rajongható, Dmitri Hvorostovsky félve tisztelhető szerelmes. A prológust domináló Stefan Kocanon viszont lötyög a katonaköpeny: a vokalitas itteni olimpiáján az ő művészi formátuma még nem dobogós. *Ókovács Szilveszter*

**Deutsche Grammophon – Universal**  
0734783



**KATHLEEN FERRIER**

**Diane Perelsztejn filmje** ●●●●●

A fedlapon sugárzó arc, a csomagban melankolikus film – Angliában készült, milyen is lehetne? – és egy CD, amelyről ugyancsak bús-bársonyos dal kél. Először a bachi Vergiss mein nicht, aztán más, eddig kiadatlan élő felvételek. Diane Perelsztejn filmje igen izléselesen él azzal, amit a csaknem hatvan éve halott művésznőről talál: kevés lemezt, még kevesebb koncertanyagot, magyarán szinte semmit. Egy holland repülőtéren snitt kivételével filmkocka sincs, csak fotók, ezért ismerősök ismerősei vagy monográfiaik szerzői szólnak, esetleg korábbi rádióinterjúk részletei alá kevernek háborús híradót, utcai felvételeket. De látjuk az igazi naplót is, amelyből felsejlik a második férfi, Rick Davies szerelme. Látjuk a kis spirálfüzetet, amelyben – a múlt kor szokása szerint – a dalesteken szereplő Brahms-dalok szövegei írtak gyöngybetűkkel, az énekesi memóriát segitendő. És szól a mély lágében szinte férfias, ám mégis természetes alt, amelynek magasságai szintén más módon csengnek, mint a futószalagon képzett énekesekéi. Ferrier nem volt „profi”: szomorú daloknál könnyezett, a vidámaknak őszintén örvendezett – ma már kiveti magából az effajta spontán érzékenységet a showbiznisz. Egyetlen operát szeretett igazán: Gluck Orfeuszát. „Szívem közepén fekszik, és szerencsére a hangomnak is” – mondta. A hangban – amely Bruno Walter Mahler-interpretációit átitatta, amely Karajan híres h-moll miséit úgy meghatotta – szomorúság bujkál. Mi más, ha gyermektelenül és társtalantul, negyvenegy esztendősen vitte el a rák? A film legemlékezetesebb perce a Gyermekegyesdalok részlete, ahol – igaz, a kottapélda nem stimel, de – e tragikus altszóval alatt Mahler és kislánya utolsó közös fotót szépiázzák. *Ókovács Szilveszter*

**Decca – Universal**  
0440 074 3479 6



**MONTEVERDI: POPPEA MEGKORONÁZÁSA**

**de Niese, Jaroussky, Cencic, karmester: William Christie, rendező: Pier Luigi Pizzi** ●●●●●

Van, akin nem fog az idő. A 82 éves Pier Luigi Pizzi rendezése a madridi Teatro Realban sallangtalan, elegáns, nagyvonalú, logikus és csaknem olyan koncentrált, mint egy koncertszerű előadás. A ruhák és a színpadkép is az ő munkája – így aztán teljes az összhang. Az Altona foglyai, a Zsoldoskatoná és más filmek jelmez- vagy látványtervezője szereti a saját kezében tartani a teljes produkciót. Monteverdi operájából egy korábbi DVD talán két évvel ezelőtt jelent meg Magyarországon. A 2008-as Glyndebourne Fesztiválon készült, Robert Carsen rendezte és a régizene ifjú papnője, Emmanuelle Haïm vezényelte. A későbbi, 2010-es madridi produkcióban a „bíboros”, William Christie ült az egyik csembalónál, és irányította az előadást. Carsen több figyelmet szentelt a politikai intrikának, a hatalomvágnak; Pizzi a szerelmet, a vágyakozást hangsúlyozta, gondosan kiporciózotta, találó iróniával kezelte a történeti hátteret. A felvételeket Danielle de Niese köti össze: mindkét DVD-n ő játssza a császári szeretőt. Nem meglepő, hogy Christie is őt választotta, az énekesnő tulajdonképpen az ő kreatúrája. Formálható, képlekeny, úgy alakul, ahogy a karmester vagy a rendező kívánja, s mégis megőrzi és érvényesíti is a saját egyéniségét, zenei intelligenciájához nem fér kétség. Neronét Philippe Jaroussky, Ottonét Max Emanuel Cencic énekel; a két nagyszerű kontratenor kiválasztása erősíti az előadás hangzásbeli egyensúlyát. (A Glyndebourne-i mezzo-kontratenor felállás nem ennyire meggyőző, pedig Alice Coote és Iestyn Davies teljesítménye igazán remek.) Ottavia szerepében a barokk művek megbízható és hiteles interpretátora, Anna Bonitatibus hallható. *Albert Mária*

**Virgin Classics – EMI Classics**  
07095191

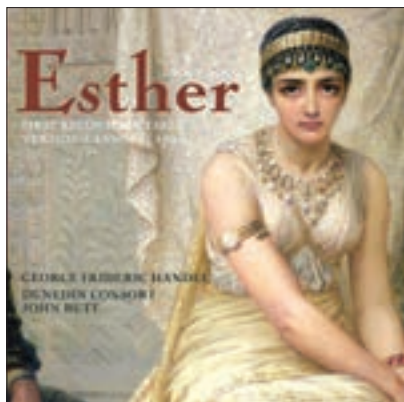


**HÄNDEL: ACIS ÉS GALATEA**

**Daneman, Petibon, Agnew, Cornwell, Ewing, Les Arts Florissants, karmester: William Christie** ●●●●○

Händel háromszor futott neki – három különböző remekművet alkotva – az Ovidius Átváltozásából vett témának. Az első változat (HWV 72) – az Acis, Galatea e Polifemo című, olasz nyelvű drámai kantáta – a fiatal zeneszerző nápolyi tartózkodásának gyümölcse: szertelenül zseniális muzsika. A tengeri nimfa és szerelmese – a féltékeny küklopsz által meggyilkolt pásztor – története azonban nem hozott szerencsét a mű megrendelőinek. A Händellel egyidős, 23 éves Alvito hercege, akinek esküvőjén az ősbemutatóra sor került, csupán három esztendőtté élt még ezt követően. Amikor pedig Händel másik mecénása, Laurenzano hercegnéje is előadatta fia esküvőjén a kantátát, az ifjú férj mindössze három hónappal élte túl a menyegzőt... Az első verzió után tíz évvel, immáron Angliában Händel megírta a történet legismertebb, félig szcenikus („masque”) változatát: az Acis and Galatea (HWV 49a) teljesen új, angol szövegre íródott, és teljesen új muzsika. Végül 14 évvel később, 1732-ben megszületett az Acis harmadik, manapság szinte soha nem játszott megzenésítése: egyfajta pasticcio-serenata (HWV 49b), vegyesen angol és olasz nyelven, kisebb részben más (saját) műből átvett vagy újonnan komponált tételekkel, túlnyomórészt azonban az előző két változathoz valógatva. A HWV 49a-ból például megőrződött a drámai „The flocks shall leave the mountains” tercett is – olasz fordításban, tekintettel Händel talján énekeinek kriminális angol kiejtésére... A jelen kiadvány a műkomplexum középső változatát tartalmazza, amely az elsónél egyszerűbb, kevésbé kísérletező kedvű muzsika, de megelőlegezi a nagy oratóriumok kompozíciós mélységeit. Az 1998-as, kiváló felvételnek ez második, „szükített” (kísérőtanulmány és librettó nélküli) kiadása. *Mesterházi Máté*

**Erato – Warner Classics – Magneoton**  
3562 65988-7



**HÄNDEL: ESTHER**

**Dunedin Consort, karmester: John Butt** ●●●●●

Ki gondolná, hogy – mint annyi mindennek – az angol oratóriumnak a „gyökerei” is Racine-ig nyúlnak vissza? Az egyik oxfordi college-ban fordították le a Händel művével azonos című francia színdarabot, amely maga is részben énekelt előadásra készült (Jean-Baptiste – ha nem is Lully, de legalább – Moreau zenéjével), a nemesi úrléányzók St. Cyr-i nevelőintézete számára... Tehát ennek angol változata, egy „sacred tragedy” (szerzője szerint „especially inclin’d to Musick”) szolgált mintául Händel szövegíróinak, akik két évvel korábban, 1718-ban már az Acis and Galatea második, angol nyelvű változatát is jegyezték. Ám hogy a komponista „megzenésítette” volna a szövegüket, arról szó sincsen: sokkal inkább ők szövegezték újra (szakszóval: „parodizálták”) azokat a már korábban is meglévő, túlnyomórészt Händeltől származó zenéket, amelyeket nem tudunk azonosítani, de amelyek nagyjából egyszerre kerültek be (angolul, illetve németül) mind az Estherbe, mind pedig a Brockes-passióba. Ki ne gondolná ezek után, hogy az angol nyelvű oratórium műfaja zürös filológiai körülmények között született meg? „...oratoria (!) or religious opera”, írta naplójába a későbbi Earl of Egmont még a mű 1732-es verziójának előadásáról is. Pedig az Esther már a lemezen hallható, 1720-as első változatában is félreismerhetetlenül angol oratórium, hiszen cselekménye van, és e cselekmény bibliai, nem pedig mitológiai tárgyú (mint a serenataké – lásd például az Acis és Galateát). Ám akinek még mindig kétségei volnának, legkésőbb a főtémáját vaudeville-szerűen ismételtető, 12 perces záró kórus hallatán meggyőződhet a darab műfaji hovatartozásáról. Remek tétel, amelyet sok más remek szám előz meg (a csúcás az Esther-Assuerus duett) – remek előadásban. *Mesterházi Máté*

**Linn Records – Karsay és Társa**  
CKD 397



**TELEMANN: FLAVIUS BERTARIDUS**

**Academia Montis Regalis, Alessandro de Marchi** ●●●●●

A cselekmény nagyjából azonos Händel korábbi Rodelindájáéval, de csak nagyjából: mert míg ott a trónbitorló zsarnok és a trónról elűzött, majd oda visszatérő, jogos uralkodó a végén kibékülnek egymással, addig Telemann művében a zsarnokot megölik. Egyáltalán: Telemann műve érdekesebb, politikusabb a Händelénél – talán, mert előképe nem a klasszicista Corneille drámája, hanem a téma egy másik földolgozása, egy velencei opera szövegkönyve. És a kulcsszó itt Velence! Pontosabban: a két nagy kikötőváros, a déli Velence és az északi Hamburg karöltése. Mert míg Velencében alapították a 17. század közepe táján a történelem első, nem fejedelem által működtetett operaházát, addig Hamburgban ugyane század vége felé Némethon első polgári zenés színháza, a Gänsemarkt-Oper nyitotta meg kapuit. Márpedig éppen ezt, a hamburgi libapiacon álló operaházat vezette az 1720-as években Georg Philipp Telemann! Kell-e mondani: egy polgári operaház súlyt fektet arra, hogy a benne játszott operákat értsék is az őt pénzelő polgárok? Így lesz Telemann-nál német (és nem olasz) nyelvű az áriák többsége. És így pereg nála németül az összes recitativo! Kell-e mondani: egy kikötőváros operaháza az akkor létező operastilusok és operanemzetek szinte mindegyikére nyitott? Zenéjébe a német Telemann tehát az olasz dallamosságot és a francia tánclejtést is beolvasztotta. Mondják, Telemann sokszor rutinból komponált. Hogy a Flavius Bertaridust mégsem unjuk, az mindenekelőtt magának a műnek az érdeme, amely a zenei invenció és sokféleség elképesztő gazdagságát tárja elénk. Ám természetesen a karmester, De Marchi érdeme is, aki igazi zenetudományi kutatásokra alapozta a szerző ezen egyetlen fennmaradt opera sorozatának legújabb kori fölélesztését. *Mesterházi Máté*

**deutsche harmonia mundi – Sony Classical**  
88691926052



**THE ART OF RENÉE FLEMING**



Első nekifutásra azt gondolja az ember, az ilyesfajta lemezek tökéletesen fölöslegesek. Illetve olyankor van értelmük, ha egy szólóest után az eleven élményt megőrizendő, szünetben vagy a teremből kifelé menet megvesszük a fellépő művész portrélemezét. Magyar szempontból megkészt ez a felvétel: jócskán Renée Fleming budapesti áriaestje után kerülhet kézbe. Pedig friss a gyűjtemény, az énekesnő honlapján is fő helyen áll. Fleming kalendáriumból meg kiderül, hogy az Otello és A vágy villamosa főszerepeinek megformálása között meglehetősen sok koncertprogram foglalja le a világhírű szopránt, a világszopran tehát bizonyosan kelendő lesz a CD. A válogatás természetesen a sikerszámokat vonultatja föl, amelyek nélkül talán egy szoprán nem is adhat szólóestet, és amelyek biztos ráadászámként koronázzák meg a sikert: Schubert és Bach Ave Mariáját, Marietta dalát A halott városból, Ruszalka áriáját, az O mio babbino carót a Gianni Schicchiből, Tosca áriáját, Gershwin Nyáridőjét, az Amazing Grace-t – összesen tizen-nyolc dalt és áriát. 1997 és 2006 között különféle helyszíneken – Chicagóban, Londonban, New Yorkban Szentpéterváron –, különböző zenekarokkal és karmesterekkel élő koncerteken rögzítették az anyagot, meglepően jó minőségben. A gondos mikrofonozásból adódóan Fleming hangja mindenhol premier plánban szól, és persze gyönyörűen. Kezdő énekeseknek jó technikai tanulmány lehet a CD meghallgatása. Mégis, épp a hibátlan és káprázatos hangzás válik – tapintatosan fogalmazva – kissé egysíkúvá. Ami a lemez küllemét illeti, a grafikai megoldás legfeljebb 3 pontot érdemel. A borító elegáns galambszürkéje a bookletet is uralja. A szürke alapon a fehér negatív szöveg olvashatatlan. Egy világcég nem engedhetne meg magának ilyen gondatlanságot. *AM*

**Decca – Universal Music**  
478 4446



**HÄNDEL, CALDARA:  
KARMELOITA VESPERÁSOK (1709)**

**Academia Montis Regalis,  
Alessandro de Marchi**



Jól ismert és soha nem hallott zene áll itt egymás mellett, ami önmagában is izgalmassá teszi a felvételt. Ráadásul a legújabb zenetudományi kutatások is igazolják, hogy Händel és Caldara zenéje kiegészítette egymást a Kármelhegyi Boldogasszony júliusi közepi ünnepén, a 18. század eleji Róma Santa Maria di Montesanto templomában. Händel egy életen át kamatoztatta azokat a zenei élményeket, amelyek fiatal korában az örök városban érték. A nála másfél évtizeddel idősebb Antonio Caldara viszont később, bécsi udvari komponistaként fejtette ki hatását az egyetemes egyházzene történetére – sejtethető, hogy még Beethoven és Schubert miséi sem elképzelhetők e közvetett háttér nélkül. A római főnemesség pártfogásának köszönhetően a lutheránus Händel és a katolikus Caldara pályája valamikor 1708 táján keresztezte egymást – hogy kettejük közül ki volt a nagyobb zseni, azt ez a kiadvány sem teszi kérdésessé. A Dixit Dominus (HWV 232), egy huszonkét éves ifjú titán elképesztően látomásos szoltármegzenésítése nem hagy kétséget efelől. Ám Caldara Laetatusum-változata a CXXII. zsoltárra, és különösen a két obligát csellót foglalkoztató, gyönyörű lassú tétel („Jerusalem, quae aedificatur ut civitas”) újfent arról győzi meg a hallgatót, hogy még böven van mit fölfedeznie a Bach-Händel-Vivaldi barokk triász háromszögén kívül. Ilyen muzsikák hallatán azon sem csodálkozunk, hogy az egyik hasonló alkalomkor a templomi hallgatóság egy emberként fordított hátat a főoltárnak, figyelmét kizárólag azon pompás zenei eseményeknek szentelve, amelyek a főbejárat fölött e célra épített emelvényen, a „choro grande”-n zajlottak. Ami ki is váltotta az egyházi hatóságok szigorú korlátozó rendeletét...

*Mesterházi Máté*

**deutsche harmonia mundi – Sony Classical**  
88691926042



**BUSONI:  
DIE BRAUTWAHL**  
**Deutsche Oper,  
Daniel Barenboim**



Ennek a Busoni-opera-prototípusnak köszönhetjük a hatásos Doktor Faustust. Hogy mily remek hangszerelő, az már itt, a Menyasszonyválasztásban is világos – hogy szerzőnk epigon, az is. Hol kései Rossiniként indul a vígopera mezejére, hol pedig wagneri-strauss progresszív olvadásban andalodik el. Mire Edmund lenyomja riválisait és elnyeri Albertine kezét, megannyi mulattató stílusgyakorlaton (jobb esetben: paródian) keresztül visz az út – a mi Dohnányink Vajda torna című opuszával rokon módon. Daniel Barenboim a Deutsche Oper együtteseinek élén a húsz év előtti időszak második vonalának legjobbjait használja e színes utazáshoz. Graham Clark ugyan lehetne testesebb tenorú amorózó, de Carola Höhn szerelmes szopránja, Siegfried Vogel basszusa és Roman Trekel baritonja vitán felüli, Vinson Clark tenorhőse pedig minimum korrekt. *ÓSZ*

**Warner Classics – Magneoton**  
2564660580



**VERDI: PÜNKÖSDI  
KIRÁLYSÁG**  
**A RAI Zenekara  
és Énekara,  
Alfredo Simonetto**



A Pünkösdi királyságnak mindössze két felvétele ismert, pedig nem rossz mű. Rossini, Donizetti modorra érződik rajta, de izléses, invenciózus fiatalkori Verdi-opera. E korai bejátszása húzott, de nagyon jó. A Cetra felvételei közt abszolút az élvonalban van, kidolgozás terén nincs hiba Alfredo Simonetto lemezén. A fő erény az énekes gárda. Juan Oncina fantasztikus: ízelesebb, mint Luigi Alva volt, egyébként az ő szintje. Ha netán valaki nem tudná: ez nagyon nagy dicséret. Ezért kár – s egyúttal érthetetlen –, hogy alig néhány lemeze maradt fenn. A ropant izlésesen megoldott Pietoso al lungo pianto kezdetű ária lehengerlő, nem sokan voltak képesek ilyesmire. Ugyancsak remek Lina Pagliughi, akinél a kislányos könnyedség a háború előtti érzelmes éneklés diszkrét, de megragadó formájával párosul. A mű nem teljes – de az élvezet igen. *ZB*

**Warner Cetra - Magneoton**  
0825646614486